

Jak zlepšit situaci podnikatelek?

Markéta Švarcová

Romana Marková Volejníčková

Alena Křížková

Obsah:

Jak zlepšit situaci podnikatelek?	2
Obecná doporučení	3
Konkrétní doporučení	3
* Doporučení legislativní povahy	3
* Doporučení směřující k lepší evidenci statistických dat o podnikajících a jejich možnému využití	4
* Doporučení směřující k podpoře podnikajících, k jejich lepší informovanosti	5
* Doporučení v oblasti ochrany zájmů podnikajících	6

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Jak zlepšit situaci podnikatelek?

Předkládaná brožura s doporučeními vychází z projektu s názvem OSVČ jako překerní práce aneb zabraňme dalšímu znevýhodnění žen na trhu práce¹, který se zaměřil na problematiku prekarizace žen OSVČ². Prekarita v podnikání se projevuje primárně nepravidelnými a nízkými příjmy plynoucími z podnikání (mimo jiné v kontextu vysokých povinných záloh), v nízké sociální ochraně např. v době nemoci nebo při odchodu do penze. a nebo v problematickém udržení podnikání v určitých oborech (především se jedná o feminizované obory). Projekt také reaguje na riziko zvyšujícího se počtu žen podnikajících nedobrovolně a ukazuje, že se tento trend týká žen ve specifických skupinách (např. ženy po rodičovské), kdy podnikání je často jedinou (avšak prekarizovanou a nevýhodnou) formou ekonomické aktivity. Dále projekt ukazuje na to, že „podnikatelky“ nejsou homogenní skupinou, naopak ženy ve své pracovní dráze (matky malých dětí, ženy ve věku 55 +) a specifických životních situacích (migrantky podnikající v ČR) mají specifické zkušenosti a specifické potřeby, ale také disponují specifickými možnostmi v založení, rozvoji a udržení svého podnikání.

Výzkum³ ukazuje, že je **efektivní zlepšovat situaci žen na trhu práce obecně**, aby ženy nebyly nuceny vstupovat do překerních forem práce, kam spadá v určitých situacích také podnikání.

¹ Reg. Číslo projektu CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_028/0006269, Prioritní osa: 03.1 Podpora zaměstnanosti a adaptability pracovní síly. Projekt implementuje Vládní strategii rovnosti žen a mužů na léta 2014 - 2020. Více o projektu zde: <http://osvc.soc.cas.cz>

² V rámci klíčových aktivit (odborné a expertní analýzy, kvalitativní výzkum a kulaté stoly) se projekt soustředil na identifikaci rizik a bariér vedoucích k překernímu podnikání u žen ve specifických životních etapách (podnikatelky jako absolventky, jako ženy na/po rodičovské, jako ženy v předdůchodovém věku a jako migrantky) a dále pak předat tyto informace ve formě doporučení orgánům veřejné a státní správy, které mají ve své gesci podporu a rozvoj podnikání v ČR.

³ Níže představená doporučení vychází právě z realizovaných aktivity projektu: a) ze třech expertních analýz, b) z kvalitativního výzkumu podnikatelek v ČR, c) z krátkého dotazníkového šetření se zástupci/kyněmi orgánů veřejné/státní správy o rizicích a možných řešeních prekarity v podnikání.

Do budoucna je vhodné zaměřit se na tyto problematické oblasti trhu práce⁴:

- * **Feminizace** některých pracovních odvětví, která se týká také podnikání, a kde jsou nižší výdělky.
- * Nedostatečná flexibilita trhu práce pro kombinaci práce a péče
- * Vzhledem k nedostatečnému počtu, podpoře a nevýhodnému legislativnímu nastavení flexibilních forem práce, ženy často volí podnikání **jako formu strategie, jak kombinovat práci a péči o děti a další blízké osoby**, protože podnikání tak vnímají jako flexibilní (z hlediska rozvržení času na placenou práci a času na péči) i když v praxi to tak často není.
- * Nerovné podmínky pro podnikatelky ve srovnání se zaměstnanci a zaměstnankyněmi v **daňovém a dávkovém systému** i v ochraně pracovních podmínek
- * I přesto, že jsou podnikatelky účastny na nemocenském pojištění, nemají nárok na **ošetřovné** stejně jako zaměstnankyně.
- * **Podmínky čerpání peněžité pomoci v mateřství** ve vztahu k podnikajícím ženám, které podnikaly před nástupem na mateřskou pauzu krátce nebo mají zaměstnance a zaměstnankyně a nemohou tak podnikání přerušit
- * Informovanost o právech a povinnostech v oblasti **daňové a dávkové problematiky**, mimo jiné i ve vztahu k rodičovství nebo odchodu do důchodu
- * Rozšířenost využívání zastřených pracovněprávních vztahů, konkrétně **švarcsystému**
- * **Vymahatelnost plateb** za služby či zboží ze strany podnikajících
- * Informovanost podnikajících o jejich právech a povinnostech z hlediska cenotvorny a finančního plánování

⁴ Pro účely této brožury je zde pouze výčet nejpálčivějších problémů podnikajících žen ve specifických životních situacích. Detailnější informace naleznete v publikaci Podnikatelky?.

- * Informovanost podnikajících o **možnostech sociální ochrany**
- * Specifické podmínky pro **podnikání migrantů a migrantek**
- * **Nedostatek dat** a nedostatečně zmapovaná situace OSVČ
- * Nedostatečná **podpora malého podnikání** a specificky žen

Obecná doporučení

- * Zlepšovat flexibilitu v zaměstnání, zvýšit počet částečných úvazků a nebo umožnit práci z domova tak, aby ženy měly vyšší sociální jistoty v zaměstnanecké pozici, související např. s jejich odchodem na mateřskou/rodičovskou, a nemusely vstupovat do prekérních forem podnikání.
- * Zavést opatření, která by **snižovala zatížení žen rodinnou a soukromou sférou**, jako je podpora pečujících otců, programy podporující lepší kombinaci péče a práce (podnikání), efektivní a kvalitní předškolní zařízení a zařízení pomáhající s péčí o seniory a seniorky atd.
- * **Prohloubit výzkum dobrých praxí ze zahraničí** směřovaný k podpoře podnikajících mužů a žen, popř. sdílet dobré praxe a zkušenosti napříč státy a osvědčené postupy a opatření aplikovat v ČR.
- * Prosazovat a aktivně využít **principy gender mainstreamingu** v případě opatření a legislativy směřující k OSVČ. Např. v případě školení pro nově podnikající reflektovat potřeby různých skupin, např. pokud se školení zaměřuje na ženy po rodičovské, zvážit možnost hlídání dětí během školení atd.
- * Podpora **poradenských center a inkubátorů** zaměřených na oblasti podnikání s vysokým zastoupením žen s cílem podpořit rozvoj a expanzi jejich podnikatelských záměrů, poskytnout pomoc s hledáním investorů/rek, poradenství v oblasti financování atd.

Konkrétní doporučení

Vzhledem k cílové skupině projektu, tj. orgány státní a veřejné správy a specificky ty orgány, které mají ve své gesci oblasti podnikání nebo agendu s ním související (např. nastavení daňových ustanovení), budou následující doporučení formulována směrem k těmto subjektům. Tyto subjekty by měli být těmi zodpovědnými aktéry za implementaci následujících navrhovaných opatření:

Doporučení legislativní povahy

*Na základě tří expertních studií legislativních a daňových úprav a zahraničních dobrých praxí, byla identifikována **oblast péče o děti, popř. jiné členy a členky rodiny a nemoc samotné podnikající** (čerpání PPM, tzv. ošetřovné, čerpání rodičovského příspěvku, peněžitá pomoc v mateřství, nemocenská) jako události prohlubující prekérní pozici podnikatelek. Na základě analýzy se doporučuje:*

- * **Zavést možnost čerpat krátkodobé ošetřovné na základě účasti na nemocenském pojištění.** V případě péče o nemocného člena rodiny se doporučuje snížení výše záloh na zdravotním a sociálním pojištění (měsíční zálohy by se rozpočítaly na dny, kdy osoba samostatně výdělečně činná pracuje, a zálohy by se jí snížily o dny ošetřování člena rodiny při doložení dokladu o ošetřování. Osoba samostatně výdělečně činná by měla být účastna nemocenského pojištění). Lze předpokládat, že by se výrazně rozšířil okruh OSVČ dobrovolně se účastnících tohoto pojištění, především matek dětí od narození až do nižšího školního věku.
- * **V založení/pokračování v podnikatelské činnosti po rodičovské a nebo také v jeho začátcích,** mohou být platby povinných záloh v kontextu nízkých příjmů z podnikání likvidační. Proto se doporučuje vytvoření „ochranné lhůty“, která by stanovila 3-6 měsíců po začátku podnikání nebo po návratu z rodičovské snížit nebo úplně zrušit povinné zálohy.
- * **Otázka nemoci podnikajících.** V případě dlouhodobé nemoci OSVČ umožnit u státních zakázek prodloužit bez sankcí termín dodání zakázky. V případě, že podnikatel a podnikatelka pečuje o nemocné dítě či jinou osobou v domácnosti se také doporučuje prodloužení termínu dodání v případě státních zakázek.

Dalším okruhem, kde se doporučují změny v oblasti legislativy, jsou tzv. zastřené pracovně právní vztahy, konkrétně **švarcsystém**. Tato forma „zaměstnání“ má svá rizika a úskalí primárně s ohledem na přesun zodpovědnosti za platby povinných záloh na „zaměstnané“ (s tím se pojí také nízká míra ochrany v době nemoci, pobírání PPM, , výše penze, atd.). Vzhledem **k vysoké míře rizik**, které mohou vést k ohrožení chudobou, nízkým a fluktuujícím příjmům, nulové ochraně proti propuštění (bez možnosti odstupného), nulové ochraně pracovního místa po návratu z mateřské/rodičovské pauzy se doporučuje:

- * **Zintenzivnit a zacílit kontrolní činnost** Státního úřadu inspekce práce a to zejména do těch odvětvích, kde se švarcsystém vyskytuje ve velké míře. S tím souvisí také zpřísnění postihu při využívání zastřených pracovněprávních vztahů.

Dále se doporučují legislativní změny i v **následujících oblastech podnikání nebo ve specifických situacích**, které mohou při realizaci podnikání nastat a které mohou vést k prekarizaci pracovní pozice podnikajícího:

- * **Otázka vymáhání plateb ze služby a zboží u OSVČ**, zejména v případě prodlení plateb za služby- s ohledem na přetížení soudů bude do budoucna nezbytné hledat řešení jak krátkodobá, v rámci existujícího systému (např. co nejdostupnější formulářové návrhy na vydání platebního rozkazu), tak i řešení dlouhodobá, spočívající především ve zefektivnění činnosti soudní soustavy.
- * **Zvýšení informovanosti OSVČ o platební morálce jejich obchodních partnerů**, např. zveřejnění informací o neplněných závazcích, případně zvážit zpřístupnění údajů i o jiných nehraných závazcích. S ohledem na nezbytnou ochranu osobních údajů by byl možný systém neanonymních dotazů na jednotlivé podnikatele, případně s prokázáním právního nároku na takové informace, než zavedení nějakého typu veřejné databáze.
- * **Zajištění přístupu k veřejnému zdravotnímu pojištění pro migranty a migrantky z třetích zemí s širším spektrem pracovních povolení k pobytu (např. se statusem dlouhodobého pobytu).**

- * Za předpokladu doložení nízkých nebo nulových příjmů umožnit OSVČ **nechat se zapsat do evidence uchazečů o zaměstnání bez nutnosti pozastavení ŽL**. Toto ustanovení umožní OSVČ udržet si kontakt s oborem i s částí klientely během nepříznivého období. Implementace tohoto doporučení aspiruje na to eliminovat tzv. práci „na černo“.
- * Primárně podnikatelky např. díky podnikání ve feminizovaných oborech, čelí riziku nízkých a fluktuujících příjmů, z tohoto důvodu se doporučuje **stanovit doporučenou minimální hodinovou mzdu pro jednotlivé obory/pozice**, aby byla zaručena minimální a důstojná mzda. Návrhem, který by vyžadoval důslednější analýzu, je možné po vzoru jiných států⁵ zavést sociální benefity pro OSVČ v případě nízkých příjmů.
- * Zavést systém mikrofinancování pro podnikající s ohledem na různé životní situace a skupiny populace.

“Možná by pomohlo financování začátku podnikání. Když by stát byl ochoten půjčit malé částky, třeba 10 tis., ale bezúročně s tím, že budou vráceny do dvou let.” (Rozhovor 17)

Doporučení směřující k lepší evidenci statistických dat o podnikajících a jejich možnému využití

Jednou z bariér, kterým (nejen) podnikatelky čelí, je **otázka kvality informací** vztahujících se k založení i průběhu podnikání (informace o nároku a pobírání peněžité podpory v mateřství, o odchodu do penze z podnikání, atd.). Identifikovaným problémem je tedy **neexistence centralizovaného systému**, oddělení v rámci veřejné/státní správy nebo **pravidelně aktualizované webové stránky**, kde by bylo možné zjistit veškeré informace a nedotazovat se různých subjektů (Finanční úřad, Živnostenský úřad, ČSSZ, zdravotní pojišťovna). Z analýzy tedy vyplývají následující doporučení:

- * **Centralizovat veškeré informace** týkající se vstupu a realizace podnikání. V tomto ohledu by bylo vhodné, aby Živnostenský úřad poskytoval informační služby a stal se tak odborným konzultantem pro podnikající, nebo je možné zřídit a pravidelně

⁵ Viz britský systém Universal Credit (<https://www.gov.uk/universal-credit>.)

aktualizovat web, kde by Živnostenský úřad zodpovídal dotazy podnikajících (tj. došlo by centralizaci informací) v uživatelsky přívětivém provedení.

Minimalizovat vysokou míru byrokracie a administrativní zátěže vycházející taktéž z nedostatečné provázanosti úřadů a jejich agend. Drobní živnostníci a drobné živnostnice musí vykazovat stejnou informaci u několika institucí veřejné/státní správy. Bylo by vhodné do budoucna připravit portál nebo systém, kde by mohli nejen drobní živnostníci a drobné živnostnice (kteří často nemají zaměstnance a zaměstnankyně na vyplňování administrativních podkladů) vyplnit pouze jeden formulář, který by následně sdílely všechny instituce jako jsou Finanční úřad, Živnostenský úřad, ČSSZ, zdravotní pojišťovna. Dalším z řešení je také další digitalizace, aby již nebylo nutné předávat dokumenty osobně na pobočkách či poštou.

„Jsem drobná živnostnice, prodávám ručně vyrobené korále. Když je prodám na trhu, je tu povinnost mít EET. Já své výdělky přiznám, ale pro mě, když si nemohu dovolit žádnou administrativní posilu, je problematické na pěti různých úřadech vyplnit pět různých formulářů, když vlastně vyplňuji pořád to samé. a to je neuvěřitelná administrativní zátěž. Za sebe musím říct, že toto není adekvátní servis státu.“ (Rozhovor 6)

Další sada opatření se týká **sběru dat a jejich využití orgány veřejné/státní správy**, které mají oblast podnikání, jeho podporu a rozvoj ve své gesci. Z analýzy vyplývají následující doporučení:

- * **Podpora sběru nových a přesnějších dat a podpora výzkumu** (kvalitativních i kvantitativních) podnikatelského prostředí v ČR, podnikajících osob a též specifických skupin podnikajících se specifickými potřebami (ženy na RD, osoby v předdůchodovém věku, migranti/ky atd.) v současnosti chybí přesnější a dlouhodobé statistiky o počtech podnikajících žen a mužů v překérní situaci, důvody a motivy ke vstupu do podnikání a nebo zmapování potřeb nebo pracovních podmínek podnikajících. Detailní znalost situace i potřeb podnikajících umožní efektivněji cílit programy na podporu podnikání financované z veřejných a evropských peněz a mohly by tak pomoci efektivněji zaměřit dotační politiky. Dále mohou být podkladem pro novou legislativu upravujících podmínky podnikání v ČR, kdy budou známy

možné dopady nové legislativy na situaci podnikajících mužů a žen. Data mohou být využita také při tvorbě a aktualizaci koncepčních a strategických dokumentů, akčních plánů atd. Při tvorbě politik by tak jejich tvůrci měli komplexní informace o specifických potřebách konkrétních skupin podnikajících.

- * Sebraná data a realizované výzkumy je vhodné dále **šířit směrem k veřejnosti za pomoci informačních webů nebo kampaní**. Informační weby nebo kampaně by mohly být jedním z nástrojů jak zvýšit informovanost o rizicích, bariérách, ale také povinnostech v začátku i průběhu podnikání. Data a výzkumy mohou sloužit také jako datové základny např. pro **různé typy online kalkulaček**⁶, které umožní podnikajícím rychle a bez zahlcování aparátu veřejné/státní správy zjistit např. nárok na sociální podporu.

Doporučení směřující k podpoře podnikajících, k jejich lepší informovanosti

Detailní znalost situace i potřeb podnikajících umožní efektivněji cílit programy na podporu podnikání financované z veřejných a evropských peněz a mohly by tak pomoci efektivněji zaměřit dotační politiky. Dále mohou být podkladem pro novou legislativu upravujících podmínky podnikání v ČR, kdy budou známy možné dopady nové legislativy na situaci podnikajících mužů a žen. Data mohou být využita také při tvorbě a aktualizaci koncepčních a strategických dokumentů, akčních plánů atd. Při tvorbě politik by tak jejich tvůrci a tvůrkyně měli komplexní informace o specifických potřebách konkrétních skupin podnikajících.

Velká míra neinformovanosti mezi podnikatelkami byla identifikována v situaci čerpání PPM, nástupu na RD, čerpání rodičovského příspěvku a v oblasti daní a dávek. Proto doporučujeme:

- * Zaměřit vzdělávací, informační a osvětové činnosti pro OSVČ (např. v kurzech pořádných Úřady práce) na tyto oblasti: nárok na PPM, jeho výše a jeho důsledky (např. při čerpání není možné realizovat podnikání); nástup na RD a možnosti čerpání rodičovského příspěvku pro podnikající; následky neplacení

⁶ Viz příklad Velké Británie: Turns2us (https://benefits-calculator.turn2us.org.uk/AboutYou?utm_source=BAdiviser&utm_medium=referral&utm_campaign=GovUK), Policy in Practice (<https://www.betteroffcalculator.co.uk/#/free>), entitledto (https://www.entitledto.co.uk/?utm_source=BAdiviser&utm_medium=referral&utm_campaign=GovUK)

nemocenského pojištění v případě dlouhodobé nemoci podnikajících; rozdíly v jednotlivých režimech podnikání (s.r.o., rodinné podnikání a rozdíl mezi spolupracující osobou a OSVČ...); téma zastřených pracovně právních vztahů tedy tzv. švarcsystém; dále pak otázka finanční gramotnosti a cenotvorby.

„Legislativa kolem podnikání je pro mě nečitelná a neorientuji se v ní dobře. a vlastně ani nevím, na koho se obrátit, kdo je tím mediátorem informací na úřadech a pojišťovnách. Ale pak nevíš, jak tu situaci správně vyřešit.“ (Rozhovor 29)

„Pomohli by nějaké kurzy nebo individuální konzultace ohledně cenotvorby, když člověk začíná podnikat, tak si není jistý, jak nastavit cenu. Ale když by existoval státem certifikovaný kurz kde ti poradí, že tvá služba musí stát přesně tolik, protože se do toho počítá to a to, tak to by pomohlo.“ (Rozhovor 6)

Doporučení v oblasti ochrany zájmů podnikajících

Možnost jak sdílet praktické informace týkající se podnikání a situací v běžném životě (nástup na RD, začátek podnikání v živnosti vyžadující vzdělání nebo odborný dohled atd.) by mohly být také podpořeny vznikem **profesních skupin a sítí**. Je doporučeno:

- * **Zastupovat zájmy OSVČ** v různých organizacích – viz již fungující aktivity Hospodářské komory
- * **Podpořit a rozvíjet činnost organizací zastupujících OSVČ a zapojit OSVČ do odborových svazů či profesních skupin** tak, aby zde bylo možné sdílet a získat informace ohledně sociální podpory, administrativy atd. Je nutné zohlednit, aby v těchto profesích a jiných skupinách OSVČ byly v dostatečné míře zastoupeny různé skupiny podnikajících tak, aby byly zohledněny jejich potřeby.
- * **Podpořit vznik a činnost organizací a sítí** specificky zaměřených na podnikající ženy, kde by bylo možné **šířit a sdílet informace a zkušenosti a prosazovat lepší pracovní podmínky**, které souvisejí se specifickou zkušeností různých skupin žen.

Více informací naleznete v publikaci Podnikatelky?

Detailnější informace a doporučení naleznete přímo v publikaci Podnikatelky?, která konkretizuje informace obsažené v této brožuře.

